

PROBLEM PRETRPANIH SPREMNIKA S OTPADNOM PLASTIČNOM AMBALAŽOM

UVOD

Odvojeno sakupljanje posebnih kategorija otpada pokazalo je svoje prednosti i mane ovisno o pojedinoj jedinici lokalne samouprave. Dok odvajanjem otpada s jedne strane smanjujemo volumen miješanog komunalnog otpada, s druge strane sustavi sakupljanja naročito u velikim gradovima ne funkcioniraju u skladu s očekivanjem i potrebama građana pa zato nerijetko nailazimo na prizor pretrpanih spremnika naročito onih s plastičnim otpadom. U 2021. godini će ponovno biti uvedena povratna naknada za ambalažu od mlijeka i tekućih mliječnih proizvoda kao i na ambalažu od pića volumena jednakog 0,2 litara. Tom mjerom i uključivanjem reciklažnih dvorišta u sustav povratnih naknada milijuni vraćenih boca znatno će smanjiti volumen koji takva ambalaža čini unutar spremnika na javnim površinama. Dok proizvođači proizvoda uglavnom dižu glas protiv takvih mjera, građani će imati priliku podignuti udio odvajanja otpada u svojem kućanstvu uz financijsku korist, a okoliš će biti manje onečišćen plastikom koja je rastući problem.

PROMAŠENA META

Pod pritiskom privrednika i u kontekstu smanjenja troškova za osnovne životne namirnice, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode je donošenjem Pravilnika o ambalaži i otpadnoj ambalaži (N.N., br. 88/15.) sa 1. studenim 2015. godine

ukinulo mogućnost građanima za ostvarivanje prava na povratnu naknadu od ambalaže od mlijeka i mliječnih proizvoda koju su građani uredno vraćali u prodavaonice. Tom mjerom proizvođači su trebali uštedjeti oko 30 milijuna kuna, čime su mlijeko i mliječni proizvodi trebali biti jeftiniji, a očekivalo se i da će građani nastaviti odvajati tu vrstu ambalaže koja je u 2014. godini činila oko 11 % sve plastične ambalaže stavljene na tržište Republike Hrvatske. Nakon pet godina cijene mlijeka su više, sve je veći uvoz mlijeka, a neki proizvođači mlijeka i mliječnih proizvoda su svoju proizvodnju preselili u susjedne zemlje.

Dakle, građani danas plaćaju skuplje mlijeko i mliječne proizvode, a jedan dio nastavio je odvajati tu vrstu ambalaže samo kako bi smanjilo trošak za miješani komunalni otpad, no i dalje postoji pritisak na odlagališta kao i na okoliš jer plastičnu ambalažu od pića uglavnom građani vraćaju u prodavaonice zbog 0,50 kuna po boci i limenci. S obzirom da je depozitni sustav do sada imao dobre rezultate sakupljanja na razini EU, udio odvojene sakupljene ambalaže, koja nije obuhvaćena povratnom naknadom, puno je niži od one s povratnom naknadom i nisu ostvarena predviđanja koja su temeljena na rastu savjesti i navikama građana. Osim prenatrpanih spremnika s plastičnom ambalažom koji su postali svakodnevnica (slika 1), izgubila se i znatna količina sekundarnih sirovina koja se mogla reciklirati umjesto da zajedno s miješanim komunalnim otpadom završi na odlagalištima diljem zemlje.

Slika 1. Primjer prenatrpanih spremnika s plastičnim otpadom

IZMJENE I DOPUNE PRAVILNIKA I UREDBE

Donošenjem Direktive (EU) 2018/852 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. o izmjeni Direktive 94/62/EZ o ambalaži i ambalažnom otpadu (Tekst značajan za EGP) izmijenjene su neke odredbe iz Direktive (EU) Europskog parlamenta i Vijeća 94/62/EZ od 20. prosinca 1994. o ambalaži i ambalažnom otpadu, a kao zemlja članica Republika Hrvatska je te izmjene morala preuzeti i u naše zakonodavstvo. Stoga je preuzeta i obveza postizanja kojom se najkasnije do 31. prosinca 2025. godine mora reciklirati najmanje 65 % masenog udjela ukupnog ambalažnog otpada odnosno moraju se postići sljedeći minimalni ciljevi prema masenom udjelu za recikliranje za sljedeće materijale sadržane u ambalažnom otpadu: 50 % plastike; 25 % drveta; 70 % neobojenih metala; 50 % aluminijska; 70 % stakla; 75 % papira i kartona. Također najkasnije do 31. prosinca 2030. godine morat će se reciklirati najmanje 70 % masenog udjela ukupnog ambalažnog otpada odnosno moraju se postići sljedeći minimalni ciljevi prema masenom udjelu za recikliranje za sljedeće materijale sadržane u ambalažnom otpadu: 55 % plastike; 30 % drveta; 80 % neobojenih metala; 60 % aluminijska; 75 % stakla; 85 % papira i kartona.

U skladu s time, ali i zbog usklađivanja prethodno donesenih propisa Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja uputilo je u proceduru javnog savjetovanja, koje je trajalo od 16. do 31. listopada 2020. godine, prijedloge izmjena za Pravilnik o ambalaži i otpadnoj ambalaži (N.N.,

br. 88/15., 78/16., 116/17., 14/20.) kao i Uredbe o gospodarenju otpadnom ambalažom (N.N., br. 97/15., 7/20.). Shodno tome donesena je Uredba o izmjeni uredbe o izmjenama i dopunama uredbe o gospodarenju otpadnom ambalažom (N.N., br. 140/20.) koja je stupila na snagu 22. prosinca 2020. godine prema kojoj se povratna naknada i naknada gospodarenja po jedinici proizvoda za ambalažu od pića volumena jednakog 0,2 litara plaća od 1. siječnja 2021. godine, dok će se odredbe povezane s ambalažom od mlijeka i tekućih mliječnih proizvoda primjenjivati od 1. srpnja 2021. godine. Time se rješavaju zakonski preduvjeti za uvođenje u depozitni sustav Republike Hrvatske ambalaže povezane s mlijekom te staklenom, PET i Al/Fe ambalažom volumena od 0,2 litre koje će biti propisno označene GTIN oznakom od strane proizvođača.

U Pravilniku o izmjenama i dopunama pravilnika o ambalaži i otpadnoj ambalaži (N.N., br. 14/20.) izmijenjen je članak 22., stavak 1. iz Pravilnika o ambalaži i ambalažnom otpadu i sada glasi: „Sustav povratne naknade je sustav gospodarenja jednokratnom ambalažom od PET-a, Al/Fe i stakla volumena jednakog i većeg od 0,20 l i namijenjenoj za pića iz članka 4. stavka 1. točke 18. ovoga Pravilnika, u kojem se plaća povratna naknada kao stimulativna mjera kojom se potiče posjednik otpada da otpadnu ambalažu od pića odvaja od ostalog otpada i predaje ju prodavatelju ili osobi koja upravlja reciklažnim dvorištem i za to primi iznos povratne naknade.“ Primjenom povratne naknade i isplatom 0,50 kuna za PET i staklene boce te Al/Fe limenke zapremine od 0,2 litre koje se sada ne preuzimaju, uvažile bi se preporuke Europske komisije u vezi s proširenim odgovornosti proizvođača po načelu „onečišćivač plaća“.

Dakle, osim u prodavaonice veće od 200 m² građani će ubuduće moći svoje boce odnositi u reciklažna dvorišta i tamo dobiti isplaćen iznos povratne naknade po predanoj ambalažnoj jedinici. Za tu opciju još se moraju stvoriti tehnički preduvjeti od strane osoba koje upravljaju reciklažnim dvorištima zbog potrebe uvođenja elektroničkih blagajni i internetske veze, osposobljenim osobljem, kao i zbog obveze sklapanja ugovora s Fondom za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Građani koji su u posjedu ambalaže

od 0,2 litara koja nema oznaku povratne naknade za istu neće moći dobiti 0,50 kuna, dok će se ambalaža od pića proizvedenih u 2021. godini označena GTIN oznakom za početak ručno preuzimati sve do uhodavanja sustava.

PRVI U EU

S obzirom da u zemljama članicama Europske unije koje posjeduju depozitni sustav s povratnom naknadom niti jedna ne preuzima ambalažu od mlijeka i tekućih mliječnih proizvoda, Republika Hrvatska će se morati iskazati u pripremi ovih mjera u praktičnom, ali i u edukacijskom dijelu. Naime, glavni razlog zbog čega niti jedna zemlja članica nije uvela preuzimanje ove ambalaže su sanitarni problemi koji se javljaju od mjesta za preuzimanje ambalaže, skladišnog prostora, prijevoza pa sve do pogona za recikliranje.

Zbog svoje podložnosti mikrobiološkom onečišćenju kao i zbog pojave neugodnih mirisa, naročita pozornost kod preuzimanja ambalaže od mlijeka i tekućih mliječnih proizvoda morat će se posvetiti podešavanju uređaja za preuzimanje ambalaže prema težini tj. preuzimanju samo ispražnjene ambalaže dok će kod ručnog preuzimanja istu trebati odbiti preuzeti. Prema građanima će se morati ići s edukativnim sadržajima putem svih medija kako bi se stvorila praksa da građani sami isperu svoju ambalažu prije vraćanja u prodavaonicu odnosno reciklažno dvorište. Svakako će se na mjestima za preuzimanje otpadne ambalaže morati istaknuti i sve potrebne obavijesti uz poštovanje potrošačkih prava građana.

Uzimajući u obzir dosadašnju pozitivnu praksu kojom su ostvarene stope sakupljanja do 94 % za ambalažu od pića, nema razloga da sustav ne bude učinkovit i za ovu vrstu ambalaže koja je od polietilen tereftalata (PET) kao najpoželjnijeg plastičnog materijala za recikliranje ako je sekundarna sirovina čista bez primjesa. Osim što će se povratnom naknadom potaknuti vraćanje na otkupna mjesta, znatna količina PET-a će se izdvojiti od ostalih plastičnih ambalažnih materijala čime će se dodatno smanjiti i volumen samog otpada u spremnicima, a samim time bi se mogli smanjiti i prizori prenatrpanih neispražnjenih spremnika plastičnog otpada u nekim sredinama.

RECIKLIRAMO LI DOVOLJNO

Tek oko trećine sakupljenog komunalnog otpada, kojeg prema podacima Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja iz 2019. godine ima oko 416 kg godišnje, po stanovniku se obradi. Općenito gledano za staklo, papir i karton, drvo, gumu i tekstil postoje kapaciteti dok se zbog nedovoljnih kapaciteta u Republici Hrvatskoj reciklira manji udio plastike, a veći dio ili se izvozi ili završi na odlagalištima. Prelaskom na kružni model gospodarstva i donošenjem Dokumenta 52014DC0398 od strane Europske komisije u vezi s programom nulte stope otpada u Europi, još 2014. godine postavljeni su ciljevi za recikliranje, koje će do 2030. godine zemlje članice morati dostići.

Europska komisija predložila je mjere koje su prije svega trebale utjecati na odnos prema recikliranju. Prije svega zbog prakse u većini zemalja članica koje još uglavnom odlažu otpad na odlagališta, predlaže se zabrana odlaganja otpada koji se može reciklirati (npr. plastika, metal, staklo, papir i karton te biorazgradiv otpad) do 2025. godine, dok bi države članice trebale uložiti napore za prestanak odlaganja otpada do 2030. godine, također se očekuje i povećanje ponovne uporabe i recikliranja komunalnog otpada na barem 70 % do 2030. godine dok bi se stope recikliranja ambalažnog otpada trebale povećati na 80 % do 2030. godine, s međustopama od 60 % do 2020. godine i 70 % do 2025. godine, uključujući ciljeve za pojedinačne materijale. S obzirom da smo 2013. godine ušli u Europsku uniju, preuzeli smo i te obveze, a prema svemu sudeći međustopu za 2020. godinu nismo postigli, stoga će se vidjeti hoćemo li snositi odgovornost za to.

Model kružnog gospodarstva zamišljen je s ciljem štednje prirodnih resursa, ponovnom uporabom materijala, ali i zapošljavanjem ljudi u sektoru gospodarenja otpadom. Ono što na papiru izgleda ispravno nažalost u praksi ne postiže željene ciljeve. Pogoni za reciklažu mogu zaposliti nove radnike, no pitanje je kakve su plaće i radni uvjeti. Ključan je stav građana prema otpadu jer ga svi proizvode, ali većina nema potrebu baviti se njime i ne žele ga u svojoj blizini u bilo kojem obliku.

ŽUTI SPREMNICI I VREĆICE

Kako bi se građanima pomoglo u razvrstavanju komunalnog otpada, neke komunalne tvrtke su na samim spremnicima postavile naljepnice ili su poštom dostavljale letke edukativnog sadržaja prema kojima u „žute“ spremnike treba odložiti:

- plastične boce od soka, mlijeka, vode
- ambalažu od drugih prehrambenih proizvoda (octa, jestivog ulja, jogurta, mlijeka, mesa, sladoleda i sl.)
- ostalu plastičnu ambalažu, poput čaša od jogurta ili posudica margarina
- čiste plastične vrećice i plastične, prijanjajuće folije
- predmete od plastike (npr. dječje igračke, čepove, plastične tanjure, čaše, pribor za jelo, slamke, vrećice, plastične posude, kutije od cd-a i dvd-a i dr.)
- boce sredstava za osobnu higijenu i čišćenje (šamponi, deterdženti)
- ambalažu od tetrapaka koju je prije odlaganja potrebno spljoštiti, isprati i ukloniti plastični poklopac.

Zabranjeno je u te spremnike ubacivati:

- višeslojnu ambalažu koja je sastavljena od plastične folije izvana, a aluminijske folije iznutra (npr. velika pakiranja dječje hrane i pakiranja grickalica)
- pelene
- dječje igračke izrađene od više materijala
- tapete, stiropor, spužve, laminat
- četkice za zube
- kabele (strujne i mrežne)
- kišobrane, sportske lopte, upaljače
- plastiku opasnog otpada poput ambalaže nagrizajućih kiselina i tvari (pesticida, boja, lakova, otapala) i ambalažu od motornih ulja i maziva, kao i svu ambalažu koja na sebi nosi oznake štetnosti (pravokutnik narančaste boje).

Neke jedinice lokalne samouprave odlučile su se na dodjelu vrećica za plastiku i metal s oznakama ključnih brojeva otpada 15 01 02, pod kojim se misli na ambalažu od plastike [boce - plastične,

prijanjavajuća folija, vreće - plastične, plastični otpad baliran, celofan - suhi, spremnici - za pesticide (plastični), spremnici - plastični, sanduci - plastični, bačve, prazni iskorišteni spremnici, folija - plastična, lateks, lateks i guma (miješani), polietilen niske gustoće] i 15 01 04, pod kojim se misli na ambalažu od metala [konzerve - aluminijske, konzerve - metalne, metalni spremnici - iskorišteni, aluminij, aluminijske konzerve, spremnici za aerosol - prazni, bačve - čelične, čelične bačve, aluminijska folija, spremnici (metalni) - iskorišteni, spremnici - aerosol - prazni, spremnici - metalni (onečišćeni)].

Nažalost, i uz ovako dane preporuke u spremnicima se može zateći svašta što dodatno otežava proces razdvajanja u sortirnicama, a nerijetko je ambalaža toliko onečišćena pa nije ni pogodna za recikliranje bez dodatnih troškova za pranje i slično. Dakle, svakako treba uložiti dodatni napor u edukaciju građana jer nije moguće kontrolirati tko što ubacuje, a upravo oni utječu na stope odvajanja otpada. S opcijom predaje boca od mlijeka i tekućih mliječnih napitaka zasigurno će doći i do smanjenja volumena plastičnog otpada i tada će sve ovisiti o komunalnoj tvrtki koja prazni „žute“ spremnike, koliko često je organiziran odvoz odnosno je li predviđen dovoljan broj spremnika za pojedino naselje temeljeno na uočenim potrebama.

ZAKLJUČAK

Zbog načina življenja proizvodimo sve više ambalažnog otpada koji težinski nije toliko problem, već volumenski zauzima puno prostora unutar miješanog komunalnog otpada koje proizvede kućanstvo. Jedinice lokalne samouprave bile su dužne osigurati spremnike za odvojeno sakupljanje posebnih kategorija otpada za koje postoji interes, ali i zakonska obveza. Pražnjenje spremnika ovisi o koncesionaru koji sakuplja posebne kategorije otpada pa je situacija s pretrpanim spremnicima izravna posljedica lošeg planiranja odnosno nedovoljne infrastrukture. Time se misli na nedovoljan broj postavljenih spremnika u kombinaciji s nedovoljnim brojem odvoza koji pak može biti uzrokovan nedovoljnim brojem specijalnih vozila ili ljudi što se očituje u nemogućnosti predaje u reciklažne pogone.

Depozitni sustav koji u Republici Hrvatskoj ima dobre rezultate ubuduće će dobrim dijelom smanjiti volumen ambalažnog otpada unutar spremnika u naseljima jer će se milijuni boca tijekom godine preusmjeriti na prodajna mjesta i u reciklažna dvorišta. Financijski dio ovakvog odnosa s građanima najbolji je motiv, s obzirom na činjenicu da u okolišu uglavnom ne nailazimo na ambalažu s povratnom naknadom. Kako je mlijeko jedna od osnovnih namirnica i u većini slučajeva je u ambalaži koju će se od početka srpnja 2021. godine moći predavati uz povratnu naknadu od 0,50 kuna, neophodno je kroz pametnu kampanju postići učinak kojim bi građani takvu ambalažu donosili ispranu i čistu, kako bi se izbjeglo mikrobiološko onečišćenje i neugodni mirisi na otkupnim mjestima.

Ako se sustav pokaže učinkovit, Republika Hrvatska moći će biti primjer na kojem će i ostale zemlje članice Europske unije odlučiti mijenjati svoje depozitne sustave. S obzirom da će se i manja staklena te PET ambalaža i Al/Fe limenke od 0,2 litara moći vraćati uz boce od mlijeka i tekućih mliječnih napitaka, dodatno će se povećati stope sakupljanja otpadne ambalaže u Republici Hrvatskoj. S čistom ambalažom koju bi građani trebali vraćati za sigurno bi se umirili i prodavatelji koji moraju osigurati prijem i privremeno skladištenje prije odvoza, a pogoni za recikliranje bi također ostvarili uštedu u smislu ispiranja otkupljene ambalaže, odnosno tretiranja otpadnih voda iz svojih pogona.

dr. sc. Branimir Fuk, dipl. ing. rud.